

Рехъ ремонтзава!

Алай вахтунда республикадин метлебдин «Мегъарамдхуър-Ахцегь-Рутул» авторекьин 8-16-километрдин участкада ремонтдин кIвалахар кыле физва. И рекьин винидихъ кьейднавай 3 райондин хуърерин арада транспортдин алакьа хуьдай ва «Кавказ» Р-217 федеральный рекьиз экъечIдай мумкинвал гузва. И кардихъ а районар экономикадин ва яшайишдин рекьий вилик тухуна важиблу метлеб ава. Ремонт авунихъ галаз санал и рекье гьакI гьерекагдин хатасузвал таъминарун патал серенжемарни къабулда: сигналдин столбикарни, рекьерин лишанарни эцигда ва чарасуз чкайрилай горизонтальный къайдала лишанар кхьила.

РД-дин АХЦЕГЪ РАЙОНДИН ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

ЩИШИ ДУЬНЬЯ

Ахтынская районная общественно-политическая газета

“НОВЫЙ МИР”

1928-йисалай акъатзава. №45 (8857), арбе. 9-ноябрь, 2022-йис.

Къимет 10 манат

12+

РЕСПУБЛИКА ДАГЕСТАН
АДМИНИСТРАЦИЯ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
«АХТЫНСКИЙ РАЙОН»

РАСПОРЯЖЕНИЕ

28.10.2022 г. с.Ахты № 113-р

О назначении должностных лиц, ответственных за исполнение положений Федерального закона от 9 февраля 2009 года № 8-ФЗ «Об обеспечении доступа к информации о деятельности государственных органов и органов местного самоуправления», за ведение официальных страниц в социальных сетях

Во исполнение Федерального закона от 9 февраля 2009 года № 8-ФЗ «Об обеспечении доступа к информации о деятельности государственных органов и органов местного самоуправления» (в редакции Федерального закона от 14 июля 2022 года № 270-ФЗ «О внесении изменений в Федеральный закон «Об обеспечении доступа к информации о деятельности государственных органов и органов местного самоуправления» и статью 10 Федерального закона «Об обеспечении доступа к информации о деятельности судов в Российской Федерации») (далее – Федеральный закон № 8-ФЗ):

1. Назначить ответственными должностными лицами в администрации муниципального района «Ахтынский район»:

за организацию работы и контроля исполнения положений Федерального закона № 8-ФЗ – заместителя главы администрации муниципального района «Ахтынский район» Агасиева Вадима Абдулхаликовича;

за ведение официальных страниц в социальных сетях для размещения информации о деятельности администрации муниципального района «Ахтынский район» – заместителя начальника общего отдела администрации МР «Ахтынский район» Сулейманова Ражаудина Межвединовича.

2. Руководителям подведомственных учреждений администрации муниципального района «Ахтынский район» в срок до 20 ноября 2022 года:

определить и назначить должностных лиц, ответственных за исполнение положений Федерального закона от 9 февраля 2009 года № 8-ФЗ «Об обеспечении доступа к информации о деятельности государственных органов и органов местного самоуправления», за ведение Официальных страниц в социальных сетях;

организовать работу по созданию групп в социальной сети «ВКонтакте»;

проверить наличие учетной записи юридического лица в Единой системе идентификации и аутентификации (ЕСИА) и, в случае отсутствия, обеспечить создание учетной записи юридического лица в соответствии с порядком, приведенным в Руководстве пользователя ЕСИА; обеспечить подтверждение официальных страниц специальной отметкой «Госорганизация» с использованием учетной записи ЕСИА.

3. Контроль за исполнением настоящего распоряжения возложить на заместителя главы администрации муниципального района «Ахтынский район» В.А.Агасиева.

Врио главы МР «Ахтынский район» В.А.АГАСИЕВ

Армиядиз рекье гьатда

Зулун призывдин сергьятра аваз армиядин жергейриз 3,5 агъзур дагъустанви къуллугъиз рекье гьатда. Ноябрьдин эвелра аваррин «Гьакьикъат» газетдин редакцияда Дагъустан Республикадин военный комиссар Дайтбег Мустафаева галаз пресс-конференция кыле фена. Серенжемадал Россиядин Федерациядин Яракьлу Къуватрин жергейриз къуллугъиз фин патал зулун призыв кыле физвай гьалдиз талуьк месэлайр веревирдна. Идан гьакьиндай «Мирмол» сетдин изданиеди хабар гузва. Пресс-конференциядал Д.Мустафаева кьейдна хьи, 1-ноябрдлай Россиядин агъалияр аскервилини къуллугъдиз тухуз

башламишнава. Гъилевай йисуз призывдик уьлкведин 120 агъзур агъали акатда. Имни алатай йисан зулув гекьгайла, 7,5 агъзур касдин тIмил я.

«Призывдин серенжемар тухунин вахтар октябрдлай ноябрдал хутахун тамам тушир мобилизация себеб яз военный комиссариатрин къуллугъчийрихъ гзаф кIвалах хьунихъ галаз алакьалу я», – лагъана региондин военный комиссарди. Жегил инсанривай ва абурун диде-бубайривай чпи итиж ийизвай месэлайрай кардик квай электронный приемныйдай хабар къаз жеда: Дагъустан Республикадин военный комиссариат – 8 (872) 263-88-86.

КЪАЗИ-МЕГЪАМЕД АГЪАСИЕВАН – 140 ЙИС

Лезги халкъдин аслу туширвал патал ялавлу инкъилабчи

Шерибан ПАШАЕВА,
тарихдин илимрин кандидат

(Эвел 44-нумрада)

1917-1918-йисара Кеферпатан Кавказда граждан дяве гьакьикъатда большевикри ваь, туьркверин къурмишна. Абурун далуйрихъ Сад лагъай Дуьньядин дяведа виликан терефдарар (союзникар) яз хъайи немсер ва ингилисар акъвазнавай. «Константинополда США-дин генеральный консул Ревандала Париждин ислягъ конференциядин Америкадин делегациядиз кхъейвал, туьркверин империядин месэладин тайин тир пай яз Кавказ гьихътин хъайитлани мандатрин схемадик кутун патал къетилвал авуна кланда. Герек и мандат чна чпи къачун. Закавказье гзаф девлетлу уьлкве я. Амма къецепатан уьлквейрин регьбервал галачиз адавай вичи-вич идара ийиз жедач...» (А.Березкин. США – Советрин Россиядин аксина военный интервенциядин активный teşkilatçı ва иштиракчи. 1918-1920. М., 1952, 165-чин).

Кавказда и ва я маса «демократвилини» республикаяр малумарунин, сиясатдин вири къарарар дибдин халкъари ваь, туьркверин акъудзавай. Туьркверини хуси мурадра жезвай дегишвилерилай аслу яз и къарарар лап фад дегишзавай. 1918-йисуз туьркверин аксина лезги чилел вуж экъечIна? Ихътин жуьртлу халкъдин женгчи Къази-Мегъамед Агъасиев тир. Бакуда мусаватистар туьрквер атуниз гъазур жезвай. 1918-йисан 30-мартдиз советриз акси мусаватистрин бунт къарагъна. Ам Бакудин коммунадин Бакудин советдин – комитетдин яракьлу къуватралди пуьрчуькарна. Бакудин коммуна 1918-йисан гатфарихъ ва гатуз Бакуда ва Кубадин, Шемахдин, Ленкорандин, Сальяндин, Жеватдин ва Бакудин виликан губерниядин маса уездра тести-къарнавай Советрин властдикай ибарат тир.

Инкъилабчи Къази-Мегъамед Агъасиев Бакудин коммунадин член тир. 1918-йисуз ада и коммунадин кIвалахдик еке пай кутуна. Бакудин коммунадихъ 10 агъзур касдикай ибарат тир къушунни авай. И къушун эрменирин ва

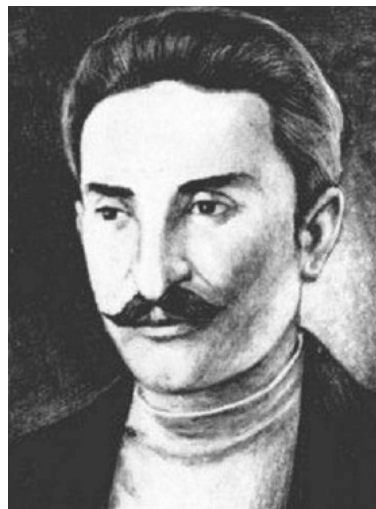
гуржийрин 7 агъзур векилдикай, амай 3 агъзур лагъайтIа, лезгийрикай, талышрикай, татрикай, дагълух чувудрикай ибарат тир. Апшерондин полуостровдал алай сифте советрин къушунда са миллетдихъни артуханвал авачир. Адаз къушун анжах тIвар патал лугъуз жедай. Ам анжах къецил гьевеслувилел хуьзвай. И вахтунда Бакудин кьерехда бинеламиш хъанвай писдаказ яракьламиш тир фялейри, сеняткарри ва лежберри шегьер хъсандиз яракьламиш хъанвай туьркверин чапхунчийрикай хуьзвай.

Дурумлудакъа женг чIугуниз килиг тавуна лежберрикай ва фялейрикай кIватIнавай Бакудин коммунадин къушунривай Баку хуьз хъанач. ГьикI лагъайтIа, туьркверин армиядин яракьрин ери ва вичин къадар хейлин артухди тир. 1918-йисан 15-сентябрдиз туьркверин ва мусаватистрин артуханвал авай къуватар шегьердиз сухумлиш хъана. Абуруна эрменирин геноцид къурмишна ва Бакудин 30 агъзур ислягъ агъали тукIунна. Абурун арада гзаф лезгияр, грекар, удиар, урусар ва маса халкъар авай.

1918-ЙИСУЗ ЛЕЗГИ
ЧИЛЕР ТУЬРКВЕРИ КЪУН.
1918-ЙИСУЗ ТУЬРКВЕРИН
ОККУПАНТРИН АКСИНА
ЛЕЗГИЙРИН ПАРТИЗАНВИ-
ЛИН ДЯВЕ

Баку къурдалай къулухъ туьркверин къушунар акъвазнач ва абуру чпин гужум давамарна. Каспийдин къваларив гвай вири Дагъустан къуналди, абуру Терский Советрин республикадиз къурхулувал яратмишна. Большевикри энгелвал тавуна контргужум яратмишзавай. Виликан Дагъустандин областдин Кьиблепатан паюна 1918-йисуз туьркверин и чилер къунихъ галаз алакьалу яз, вуч арадал атанатIа, тарихчийри гьелени дерин анализ ганвач.

Архивдин документар лезгийри туьркверин армиядик экечIуникай кыл къакъуд авур ва цIийи зулумкар къайдайриз муьтIугъ тахъунай абурун винел зулумкарвилер авур дуьшуь-

шрив ацIанва. КIан хъанайтIа, 1918-йисуз Дагъустан туьркверин къуникай тамам ктаб кхъенайтIа жедай. Аламатдин кар ам я хьи, ихътин ктабар чахъ авач. Гъавилай жуван делилар са квел ятлани бинеламишун патал виринрай маса чешмейрикай менфят къачуниз мажбур жезва.

Гъеле 1918-йисан апрелдиз Бакудин Советдин 26 векилдин жергеда аваз, Г.Стуруадин регьбервилек квай красногвардейчийрин отряддихъ галаз санал Къази-Мегъамед Дербентдиз рекье гьатзава. «25-апрелдиз К.Стуруадин, М.Ефремован ва К.Агъасиеван регьбервилек квай советрин къушунри Дербент къуна» (Дагъустанда Советрин власть тайинарун патал женг. Документрин ва материалрин кIватIал. 1917-1921-йисар, М., 1958, 98-99-чинар; Дагъустандин тарихдай очеркар, т.1-2, Махачкъала, 1957, 46-чин). Ина ам халкъдин комиссарин госсветдин членвиле, исполкомдин председателдин заместителвиле ва фялейрин, лежберрин ва красноармейчийрин депутатрин коллегиядин отделдин заведишвиле, шегьердин инкъилабдин оборонадин комитетдин членвиле хъяна. Ахпа адакай Дербентдин большевикрин teşkilatçıдин председател, гъа ина РСДРП(б)-дин Бакудин Комитетдин векил хъана.

Къази-Мегъамеда туьркверин оккупантриз халкъдин партизанвилини гужлу аксивал teşки-

Лезги халкъдин аслу туширвал патал ялавлу инкъилабчи

1 ←

лунин мураддалди Куьре округда инкъи-лабчийриз-нелегалриз буйругъар гузвай. 1918-йисуз гьалар дибдай дегиш хъана. Советрин власть тайинаруни чкадал лезги халкъ туьркверин интервентрикай лап чарасуздака хуьнин гереквал хъана. ГьикI лагъайтIа, абур чкадин агъалийрив лап пис-даказ эгечIзавай. Туьркверин Кьиблепатан Дагъустандин территория гьакьикъатда Туьркиядин вилайат яз малумарна.

Халкъдин азадвилин гьерекат тешки-лунин пак тир карда Къази-Мегъамедаз адан женгинин юлдашри еке куьмек гана. А вахтунда ам Советрин власть тайинарун патал гьакIан большевикрин женг ваь, туьркверин оккупациядикай лезги халкъ хуьнин азадвилин гьерекат тир. Къази-Мегъамедан юлдашри партизанвилин гьерекат тешкилунин рекъай вилик эцигнавай везифаяр тамамарзавай. Дербентда Къази-Мегъамед Агъасиевахъ галаз санал тIвар-ван авай инкъилабчийр тир С.Стуруади, Г.Канделакиди, Д.Пугина, Г.Тагъи-Задеди, А.Эрлиха, К.Мамедбегова, гьакIни Дербент райондай Гъасан Нурметова, Табасаран райондай Тарикъуьли Юзбегова, Самур округдай С.Сулейманова, Куьре округдай Абдул-Самед Мурсалова кIвалахзавай.

Гъа ихътин акьалтIай четин шартIара Къази-Мегъамеда вичин сиясатдин ала-къунар ва галатун тийижири халкъдин женгчидин кьилихар кьалурна. Ада Ба-кудин коммунадин виридалайни четин ва хаталу тапшуругъар тамамарзавай, душмандин вилик садрани рей гузвачир, кичIевал кьалурзавачир, чин жезвачир. Ам халис стратег, жуьрэтлу аскер ва гьихътин шартIара хъайитIани вижевай руководитель тир. Дербентдин советдин председатель яз ада Дагъустанда туьркверин чапхунчийрин аксина вич кьиле аваз женгинин чIехи пай серенжемар кьиле тухвана.

Дербентда большевиствилин комитет-дин руководитель (гьакьикъатда шегьердин кьил) яз Къази-Мегъамеда вахтар кабинетда акъудзавачир ва буйругъар гунал сергъят-ламиш жезвачир. Идаз акси яз, ада вичини женгинин серенжемера иштиракзавай. Гафунин вири манада лугъуз жеда хьи, ам халис полководец тир. **Бейхабардаказ цIайлапан хъиз, ам вичин женгинин отрядни галаз туьркверин эсиллагъ гуь-зет тийизвай чкайрал пайда жезвай ва вичин вилик эцигнавай вири везифаяр тамамарайдалай кьулухъ гел галачиз квахъзавай. Виринрай адаз туьркверин-лай абур чкадин агъалияр истисмардик кутунва, агъалияр муьтIуьгъ тахъунай яна рекъизва лугъуз шикаятар кьезвай. Къази-Мегъамеда са затIни дикъетдикай хкудзавачир ва ам инсанриз куьмек гуз, абур хуьз, жаллатIар жазаламишиз чалишмиш жезвай. Инсанризни чпин аскер кIандай, адан тIваруни лагъайтIа, гапурди хъиз ванзавай.**

ТУЬРКВЕРИ ЛЕЗГИ ХАЛКЪДИН ЛИДЕР ЯНА КЪИНИКЪ

«Туьркверин виринра неслягъ агъалий-рин аксина ивидин террордиз рехъ ачух-на. Дербентдин багълара интервентри туьркверин аскеррин командованидиз муьтIуьгъ тахъай 245 дагъви гуьлле-ламишна» (СГА ДАССР, ф 175-р, оп.3, ед.хр.22, хр.22, л.1). «Огни» послокдай эгъечIзавай чкадал туьркверин контрраз-ведкадай тир бандитри чпин гилера гъатай 3 дагъви-лезги гуьллеламишна, Мамед-кала станциядал лагъайтIа, 4 дагъви-лезги инсафсузвилелди кьена. Абурув анжах жибиндин чукIулар (ништIерар) жагъурун себеб яз туьркверин аксина гьерекатар ийизва лугъуз тахир кутуна («Дагъустан» газет, №5, 1918-йисан 17-ноябрь).

Регион къуналди, туьркверин сифтени-сифте Къази-Мегъамед Агъасиев жагъуриз эгечIна. Ам гьакI большевикрин чиновник

ваь, халкъдин халис регъбер тирди чиз ва агъалийри ам маса тагудайдан гъавурда авай туьркверин амалдар план кьурмишна. Гьихътин хъайитIани, гъатта ватанпересви-лин гьаларани чеб регъятдаказ маса къачуз жедай хайнар жагъида. Вири месэла анжах кьиметда ава. Туьркверин оккупантри ин-къилабчидихъ еке пул гузвайди малумарна. Ихътин алчахарни жагъана.

«Дагълух хаинри тереф хуьналди, туьркверин башибузукъар Дагъустанда чпин къайдаяр тайинариз чалишмиш хъана. Абуру ам тарагъашралди ацIурна, агъалиярни тарашиз гьелек хъанвай. Абуру тIвар-ван авай большевикар вагъшивилелди яна кьена: Дербентдин уезддин комиссар К.Агъасиев, агитатор-ар тир Г.Мурсалов, Рагъаманов ва Дагъ-устандин хейлин маса жуьрэтлу рухъаяр. Амма Дагъустандин зегъметчийри чпел туьркверин чапхунчийрин чукIулри илитIнавай авантюристрин гапIалдин и «гьуккумат» гьисаба кьазвачир ва абурун аксина кьетIи женг чIугвазвай.» (ИИЯЛ-дин илимдин кьейдер. Том 8. Техн.редактор Э.С.Геллер, Махачкьала, 1960, с.13).

Кириди къунвай жаллатI К.Омарова ви-чин бандитрин десте галаз Къази-Мегъамед Агъасиев къуна. Къандалра тунвай, азия-три гьелекнавай ам Къасумхуьруьз гъана ва «Каймакам» лугъудай Куьре округдин туьркверин губернатор Такюдин-бейдив вахкана. Гъа инал туьркверин тамам тама-ша кьурмишна. Агъалияр восстаниедиз эгъечIун ва туьркверин аскерин коменда-тура тергун мумкин тирдан лап хъсандиз гъавурда авай абур халкъдин регъбер ачух-даказ яна рекъида лагъана малумарнач ва адал «шариатвилин суд» ийидайдан гьакъ-индай малумарна. Гуя шариатвилин судди адан кьисмет гъялда, туьрквер лагъайтIа, са куьникни квач. АкI акъатзавай хьи, лезги халкъди и касдин кьисмет вичи гъялда ва ада шариатвилин суддин кьарарни вичи тамамарда.

Гуьзетиз хъайивал, шариатвилин суд агалнавайди хъана. Адал туьркверин чпиз майилвалзавай ва виликамаз мукъуфдивди хъянавай ксарилай гъейри, мад садазни кьведай ихтияр авачир. Агалнавай «ша-риатвилин судди» Къази-Мегъамед Агъа-сиеваз кьиникьин жаза гана. И кьарарни агъалийрикай чъунуьхна ва абур малу-марнач. Къасумхуьруьн ва Куьре округдин агъалийриз кьарардин гьакъиндай са затIни чизвач. Туьркверин вилик везифа акъвазна: кьиникьин жаза акI кьилиз акъудин, герек чкадин халкъ алдатмишна абуроз Къази-Мегъамед азад ийидай са мумкинвални амукъ тийин. Кьиникьин жаза ганвай халкъ-дин регъбер мукъуфдивди хуьзвай. А кардал фикир желбна кIанда хьи, вири крар лезгий-рин чпин – миллетдин хаинрин, округда, туьркверин аскерин командованиеди чпиз пул ганвай тумухъанрин гилералди кьилиз акъудзавай.

Хаин Ханбут Ханмегъамедова гуя Къази-Мегъамед хайи Ахцагърин хуьруьз тухузва лагъана ам са манийвалини авачиз Къасум хуьрай акъудун теклифна. Адан агъалийри а вахтунда гзаф кьизгъин йикъар кечирмишзавай. Физвай рекъе лагъайтIа, хаин Ханбута «катиз кIанзавай вахтунда» Къази-Мегъамед яна кьинин теклиф гана. Халкъдивай Къази-Мегъамед жаллатIривай кьакъудиз ва кьутармишиз жедай. Эгер адаз гьакьикъат чидайтIа ва ам сад хъанайтIа, жемятдивай туьркверин интервентар чпин хуьрерай регъятдаказ чукIуризни жедай.

Халкъдин гъа ихътин садвилиз туьркве-риз рехъ гуз кIанзавачир. Абуру лезгийр гъар жуьре патарихъ чIугуна, чпин вири планар абурун гилералди кьилиз акъуд-завай миллетрин хаинар жагъана. Гъа икI алча план кьилиз акъудна. Пакамахъ фад гилер кутIунна ва кIвачерал кьандалар алаз Къази-Мегъамед яхдиз ва аскерин гуьзчивилик кваз Къасумхуьрай Къурагъ-галай терефдихъ тухузвай. Гьакьикъатда ам эсиллагъ маса пата авай Ахцагърин хуьруьз

тухуда лагъана малумарнавай. Къази-Ме-гъамедаз ибур вичин уьмуьрдин эхиримжи легъеяр тирди чир тахъана тушир. Вичин уьмуьрдин эхиримжи декъикъайра элкьуь-рна къунвай яракъламиш хъанвай атлуйрин гуьзчивилик кваз физвайла, адахъ гьихътин гьиссер авайтIа лугъуз четин я. Вич патал вири гайи халкъдини адан тереф хвенач... Са 150 метрдиз ам яхдиз, иви авахъзавай кIвачер са гужуналди юзуриз фена... Туь-ркверин пантюристрин буйругъдалди 1918-йисан октябрдин циф авай пакамахъ виликан пачагъдин урядник Нежветдинова, белогвардейчи кьаравулар тир Алимйрзе Мегъамедова, Шихжамалова ва чи миллет-дин маса хаинри кьандалра тунвай чпин ва-танэгъли Къази-Мегъамед Къасумхуьруьн дустагъдай яна кьиникъиз тухвана.

Вири и инсанар чкадинбур тир. Абу-рувай чпин ватанэгъли яна кьиникъикай кьил кьакъуднайтIани жедай, амма авунач. Идаз акси яз, душманриз ялтахвалзавай ва чеб пантюристрин гьихътин хъайитIани инсафсуз буйругъар тамамариш гъазур тирди кьалурзавай. ЖаллатIри элкьуьрна къунвай Къази-Мегъамед са гужуналди Хандин муькьвелей кьулухъ авай тикдай эгъечIна ва Алидхуьр (Аликент) хуьруьн кьаншарда авай саки дуьз рекъел акъатна. Ам кьандалра авай кIвачер са гужуналди юзуриз, кьакъандиз хкажнавай кьил, иви-дай ктаднавай чин, вагъшивилелди гатан-вай беден гваз физвай. Лап залан хирер хъанвай, кьандалра тунвай, **амма ругъдай ават тавунвай** дагъдин лекъ! Адан иви авахъзавай кIвачерал алай кьандалри гъар са кам кьачудайла ванзавай...

Къази-Мегъамедан чиниз килигиз жуьрэт тийиз къанлу Нежветдинов Къази-Мегъамедаз кьулухъай агатна ва кьанлуди адан тегъв тфенгдай яна. Къази-Мегъамед гъасятда алуькна ярх хъана. Вири атлуяр тадиз балкIанрилай эвичIна ва абур гъа акатайвал Къази-Мегъамед тфенграй ягъиз эгечIна. Бандит Шихжамалова лагъайтIа, Къази-Мегъамед галаз-галаз гапурдал ягъ-извай. Къанлуьри кьенвай беден тфенграй ва гапурдал ягъун давамарзавай. Вири бедендал гапурдин ва гуьллеьрин хирер алай. Гъа икI, халкъдин игит, ялавлу инкъи-лабчи, Бакуда ва Дагъустанда большеви-крин бажарагълу сифте руководителрикай сад, Бакудин большевикрин комитетдин кьвалав гвай Россиядин большевикрин Социал-демократвилин Рабочий Парти-ядин кьурулушдик акатай чи халкъдин тарихда сифтеди тир лезгийрин «Фарук» партиядин дегиш тежезвай тешкилатчи ва руководитель Къази-Мегъамед Агъасиев телеф хъана.

Къази-Мегъамед Агъасиев гъамиша-лугъ яз инкъилабдин руьгъ, виридалайни хъсан фикирриз инанимшвал авай халкъ-дин зигъинда гъатнавай игит я. Вири четинвилериз ва татугайвилериз килиг тавуна, ам абурулай халис дагъви ва аскер хъиз дурумлудаказ элячIзавай. И руьгъ чи халкъда гьелени амукъзава. Дагъустандин Халкъдин тисатель Къыяс Межидова вичин «Дагълара тунвай рикI» романда хейлин йисарилай Къази-Мегъамед Агъасиеван кьаматдикай кьейднава.

ПАМЯТЬ (ЗИГЪИНДА ХУЬН)

Апшерондин полуостровдал Советрин власть тайинарун патал гзаф крар авур лез-ги халкъдин чIехи хва, ялавлу инкъилабчи рикIел хуьн яз Гъажикъабул (Аджикабул) тIвар алай аскеррин гъевчIи шегьердал Къази-Мегъамед лагъай тIвар эцигнавай. Советрин девирда ина чи уьлкведин ави-абаза бинеламиш хъанвай. Къейднавай вакъиа 1939-йисан 24-январдиз кьиле фена ва шегьердал Къази-Мегъамед лагъай тIвар эцигна. Гъа и юкъуз центр Къази-Мегъа-мед шегьер яз Къази-Магомедский район тешкилна. 1990-йисуз Азербайжандин Гьу-кумди шегьердилай кьисайрик квай хътин инкъилабчидин тIвар алудна. Гъа икI, зур

эсирдин вахтунда вири Союзда машгъур тир Къази-Мегъамед лагъай тIвар алай Авиашегьердин тIвар дегишна.

Германия ва адан союзникар (терефда-рар) Дуьньядин Сад лагъай дяведа магълуб хъайидалай ва Мудросский меслятвилин икьрар кутIунайдалай кьулухъ (1918-йисан 30-октябрь) туьркверин кьушунар Бакудай эхъечIна. 13-ноябрдиз Великобританияди ва Францияди Россия чпин итижриз килиг-на паюнин гьакъиндай виликан икьрар те-стикъарна ва 17-ноябрдиз генерал Томсонан регъбервилек квай ингилисрин 39-пияда кьушунрин бригада Франциядин, Итали-ядин, США-дин векиларни галаз Бакудиз гъахъна. Туьркверин армия эхъечIайдалай кьулухъ лезгийр ва региондин маса дагълух халкъар патал гьалар эсиллагъ хъсан па-тахъ дегиш хъанач. Идаз акси яз, советрин девирда ина авай гьалар йисандавай йисуз пис патахъ дегиш жез эгечIна: лезгийрин, талышрин ва дагълух вири халкъарин этно-цид башламишна. 1918-йисуз большевикри мумкинвал гуникди туьркверин яратмиш-навай государственность тестикъ хъанвай.

1907-йисалай Къази-Мегъамед Агъаси-ева яратмишнавай ва ада регъбервал гузвай лезгийрин милли социал-демократвилин «Фарук» партияди вичин вилик неинки вири лезги территорияра инкъилабдин гьерекат гегьеншарунин, гьакI лезгийр со-циализмдин пайдахдик сад авунин мурад эцигнавай. Амма тек са социализмдин со-ветрин кьурулуш туькIуьрун патал ваь, гъа са вахтунда гележегда лезгийрин автономия яратмишун патал. И кар патал халкъдиз чирвилер гун ва ам сиясатдин рекъай мягъкемарун лазим тир. Социализм маш-гъур авунин, большевиствилин чинебан литература, РСДРП(б)-дин ЦК-дин, Кав-каздин союзный ва Бакудин РСДРП(б)-дин комитетрин листовкаяр чукIурунихъ галаз алакьалу яз тухванвай менфятлу инкъи-лабдин кIвалахдин нетижада 1905-йисан гатуз Лекияда лежбервилин гьерекатди гегьеншвал кьачуна.

Къази-Мегъамеда мукъуфдивди кьиле тухвай кIвалахди а кардал гъана хьи, ада яратмишнавай ва регъбервал гузвай РСДРП(б)-дин хел тир лезгийрин «Фарук» партияди Бакуда 1907-1918-йисара кьилин роль кьугъвана ва вичин патав неинки лез-гийр, гьакI ингилейвиар, джарвиар, бело-канар, вайнахар, грекар сад авуна. Вичин гележегдин кIвалах кьиле тухуналди, «Фа-рукдиз» Баку шегьердин сиясатдин кьилин партийрикай сад жедай ва Баку, я тушни Дербент меркез яз РСФСР-да лезгийрин автономиядин республика яратмишун па-тал кIвалах кьиле тухудай мумкинвал авай. Эгер туьркверин оккупация хъаначиртIа ва 1918-йисуз пантюристрин республика яратмишначиртIа, гъа идав кьенни ий-извай.

Къази-Мегъамедан чIехи бажарагъ, экуь акьул, кIвенкIвечивилин ерияр ада вичивай уьмуьр кьакъуд авур женгиниз бахшна. Ида адан хайи халкъдин гьалар неинки хъсанарнач, гъатта лезгийрин кьисмет гъа цIийи советрин девирда мадни писди хъана. ГьикI лагъайтIа, лезгийр лайихлу уьмуьр ва вилик фин патал чпин ихтияррикай магъ-рум хъана. Социализмдин цIийи уьлкведа лезги халкъдин аслу туширвал патал ихтияр (и кар патал лезги халкъ кIвачел ахкъулду-нин гьакъиндай хиялар авур инкъилабчи Къази-Мегъамед Агъасиева женг чIугунай) лезги маса инкъилабчийри ва Къ.Агъасиева вичини советрин халкъарин стхавилин хи-занда барабар ихтиярар аваз вилик финихъ галаз алакьалу ийизвай. Амма и мурад 1918-йисуз туьркверин оккупацияди ва лезги халкъдин чилерин чIехи паюнал пан-тюриствилин майдан яратмишуну кьилиз акъуддай мумкинвал ганач...

(Урус чIалай таржума авурди – М.НАРИМАНОВ)

Видадидин вир

Мердали ЖАЛИЛОВ

Ихътин вир авайди чи девирдин кѣлзавайбуруз бажагъат чѣда. Амма а вир чи меркезда ава. Вичизни бязибуру “Вузовское озеро” (“Вуздин вир”) лугъузва. Ам Хуъруън майишатдин академиядин дарамат алай Анжи-Арка дагъдин (М.Гъажиеван куъче) вилик ква. Анай чи меркездин агъалийрив хъвадай михъи яд агакъзава. Инизни яд Октябрдин революциядин къаналдай (Сулак вацълай къачуна) къвезва, саки 100 километрдин мензилдай.

“КОР” гаф ван тахъайди авач жеде. И къаналди Сулакдин яд чи меркездилаи гъейри, Каспийск шегъердив, масанривни агакързава. Къизилиурт, Къумторкъала районра, Махачкъаладинни Каспийскдин патарив агъзурралди гектарра чилерни дигизва. Анра гъикъван цийи хуърер, поселокар арадал атанва! Эгер са 100 йисан къулухъ вил вегъейтла, и чилерал яшайишдин ахътин ужагъар, чѣхи шегъерар (Махачкъаладлай гъейри) алачирди чир жеда. Каспий гъуълуън гарари гатазвай и майданар къумлухърини уълени къунвай, инсанриз хаталу гзаф азарар туъретмишзавай ветѣринни тѣветѣрин ва я гъуълагъринни акърабрин майданар тир. КОР-ди а майданрал чан гъана! Адан яд Видадидин виризни атана!

Вуж я Видади? Вучиз чна яд хъвазвай вирел адан тѣвар атана? Вучиз гила “Вузовское” лугъузва? И суалриз жавабар чаз чи меркездин тарихдиз талуъ бязи документа, чи республикадин чилер гъялунин рекъай картайра, бязи ктабрани газетра къекъвейтла, жагъида.

Виридалайни артух и суалриз жавабар машгъур журналист, публицист ва писатель **Джон-рид Назирович АГЪМЕДОВА** кхъей “Таниш хъухъ: Пир-Али Эмиров” ва “Рикѣ экъу мурад амаз” (Видади Эмировакай) макъалайри гузва. Абуру килдин ктаб язни акъатна. “Къве стхади-кай повесть” (Килиг, “ЛГ”-дин 2003-йисан 22-24-нумраяр).

Пир-Али ЭМИРОВ - чѣхи стха, **Видади** - гъевчѣи стха. Къведни къадим Ахъегъа дидедиз хъайибур, гъам революциядилаи виликан ва гъамни Октябрдин революциядилаи гуъгъуъниз Дагъустандин хуъруън майишат, агъур промышленность, транспорт, эцигунрин хел вилик финик чпин еке пай кутур инженерар - техникар - алимар - тешкилатчѣир.

Зи ихтилат КОР арадал гъайи инженер **Видади ЭМИРОВАКАЙ** я. И кардани чаз винидихъ тѣварар къунвай макъалайри ва маса документи куъмек гузва.

Д.Н. Агъмедова къейднавайвал, алатай асирдин 20-йисара “И касдин тѣвар чкадин, центральный ва гъатта къецепатан уълкейрин изданийрин чинрилайни мукъва-мукъвал аквадай. Адан тѣвар жуъреба-жуъре собранийрални митинграл гъуърметдивди эзбердай, Дагъустандин халкъдин лап хъсан векилрин жергеда аваз къадай... Вичин баркалуу крарай ам Советрин гъукуматдин къилин наградадиз - РСФСР-дин Зегъметдин Яру пайдах ордендиз лайихлу хъайи сифтегъан дагъвийрин жергеда хъун дуъйуъидин кар туш. Октябрдин революциядин тѣварунихъ галай къанал тухунай, Дагъустандин вилик адан лайихлу-вилер гъисаба къун яз, гъукуматдин кѣрардардай къаналдин агъа кыле, Анжи-Арка дагъдин вилик арадал гъанвай вириз Эмирован тѣвар гана. Адаз “Эмирован вир”, “Озеро Эмирова” лугъуздай. Гъуъгуънлай В.Эмировак бизнесуздаказ тахсирар кутурла, вирин тѣвар дегишарна ва адаз “Вуздин вир” лугъуъ хъана...”

Ингъе квез еке тѣвараринни еке крарин сагъибрин къисметар. Видади Эмирован - инженердин - техникдин - алимдин регъбервилек кваз туъкъуърай къаналди гила саки виш йисуз чаз, Дагъустандин агъваллувилиз къуллугъзава. Каспий гъуълуън патарив гвай къураматар бул беъгерин (ципицар, емишар, майваяр, текилар битмишарзавай) майданриз элкъуърнава. Ина цийи-цийи несилри уъмуър, асайиш тешкилзава... Амма и крариз себев хъайи касдин тѣвар, гъайиф хъи, къазвач... Ихътин гъахъсузвал?

Адалатсузвал, инсансузвал?!

Видади Эмиров Дагъустандиз 1921-йисуз, саки 22 йисан девирда Бакудани Астраханда, Батумида ва масанра гъуълуън портар эцигиз, цийи къаналар тухуз кѣвалахай-далай къулухъ, гъакъван савадлу, кардиз вафалу, гзаф чкайра машгъур хъанвай пешекар, зурба алакъунар авай тешкилатчи яз, хтана. И чѣавуз адан 51 йис тир.

Дагъустандин экономикади-кайни, Порт-Петровскдин (Гила - Махачкъала) портуни гъалдикайни адаз хъсандиз чизвай. Гъикъ хъи, В.Эмиров гъеле пачагъдин Урусатдин девирда Ятарин транспортдин управленидин тапшуругъдалди Каспий гъуълуън вири портарин гъал гуъзчивилик кутунвайбурукай сад тир.

Видади Эмирова, вичин чѣхи стхади хъиз, Санкт-Петербургда пачагъ I Александран тѣварунихъ галай ракъун рекъерин инженерар гъазурдай институт акъалтгарна (1899-йис). Гъа вахтарилай ада Каспий ва Чулав гъуълерин, Волга вацъун портар цийи хъийиз ва я цийибур эцигиз кѣвалахна. Адан тѣвар, Россияда хъиз, Туъркияда, Иранда, Европада машгъур хъана. Къецепатан уълкейрин гзаф гъакмири ва карчийри адаз чпин патав агун, чпиз къуллугъун теклифайдини къейднава тѣвар къунвай чешмейра. Амма Видади Ватан гадарнач!

Анжах Советрин Автономия ганвай Дагъустандиз хтайвалди, ина вич цийи гъукумдин векилри къабулайвиликай В.Эмирова икѣ рикѣл хкизва: “Хтана са тѣмил вахтни арадай тефенмаз, зун Дагъустандин ревкомдин председатель Коркмасован патав фена. Ада зун хъсандиз къабулна. Ревкомдин Экономический советдин патав зи регъбервилек кваз Технический комитет (Техком) тешкилна... Техникадихъ галаз алакълу вири месэлаяр Ревкомдив ва Экосдив агакъаралди вилик сифте Техкомда веревирдзавай...”

Им икѣ лагъай гаф я хъи, Видади Эмирова Советрин Дагъустандин чилел сифте яз эцигиз хъайи вири чѣхи объектрин, гъа жергедай яз КОР-динни, технический гъисабунар къаз, абуру кардик кутаз, регъбервал гана. Кыле В.Эмиров авай Техкомди республикадин консервирдай, хамар гъялдай ва маса карханаяр гуънгуъна хтунин, статистикадин материалар кѣватгунин, абуру кардик кутунин месэлайризни регъбервал гана.

Виридалайни къилинди ва

гъакъван муракабди, четинвилералди кыле фейиди КОР тухун, Сулакдин яд Махачкъаладив агакъарун хъайиди къейднава вичин кхъинра чѣхи инженерди.

КОР тухунин кѣвалахар чи республикада садани вилив хуън тавур тегъерда (я Россияда, я къецепата), гъакъван фад ва ашкъилу-вилелди кыле фена. Адаз “халкъдин чѣхи эцигун” лугъузва. Гъикъ хъи, ам дагъвийри, са жуърединни техника авачиз, лопаткайринни кацайрин куъмекдалди, чпин къецил гилералди тухвана. Гъакъван гзаф накъвар, къванер, эгъуъниз, къерехдиз акъудна, чѣхи цлар эцигна, мукъвер, шлозар туъкъуърна.

Им, дугъриданни, фялейринни лежберрин, акъалтгай кесибрин тереф хвейи цийи гъукумди - Советрин Автономияди руъгъламишнавай халкъди къалурай садвал, къегавал, ашкъилунал хъана! И ашкъилувилел гъейранвал ийиз, иниз М.И.Калинин, К.Е.Ворошилов, С.М.Буденный ва маса ксар - РСФСР-дин ва СССР-дин гъукуматдин чѣхи векилар атайдини тарихда гъатнава.

1921-йисуз эгъуъниз эгечѣай чѣхи къанал 1923-йисуз куътыгъна, Сулакдин яд чи меркездиз агакъна. Дагъустандиз гъа чѣавуз чи госуларствонин а чѣаван чѣхи сад лагъай награда - Зегъметдин Яру пайдах орден ганай.

Къаналди 30 агъзур гектардильни виниз чилер цик кутадай, абуру къелерикай михъдай, уъленау кзурурдай мумкинвал гана...

Сулакдин яд Махачкъаладив агакъариз инсанар гъеле XIX асирдани са шумудра алахъайди тарихда гъатнава. Амма Шамхал-Термендин ягъвалай инихъди гъиз хъаначир. Цуд йисаралди чѣгугур зегъметар бада фенай. Технический гъисабунар дуъз жезвачир.

Видади Эмирова а гъисабунар устадивилелди кыле тухвана. Куъгъне къаналдин са шумуд къекъуън дегишарна, Шамхал-Термендин ягъвани къаналдин клан ва къвалар саки километрни зуран мензилда, 500 агъзур кубометрдин къван къадарда аваз, накъвар ва къванер масанихъ акъудуналди, деринарна. Яд вич-вичелай авахъдайвал авуна. В.Эмирова рикѣл хкизвайвал, и крарин къимет КОР-дин вири кѣвалахрин са паюни барабар тир. Ятлани халкъди зайифвал къалунач!..

Машгъур журналист, публицист **Д.ТРУНОВАН** “Экуънихъди рехъ” (Махачкъала, Даггиз, 1963.) тѣвар алай ктабда кхъенва: “Халкъдин гъукумди ва азад зегъметди махарик жедай хътин ала-мат арадал гъана. Лап са куъруъ вахтунда и кыл а кыл таквадай чуълдилаи вили рангунин жанлу дамар чѣгуна. Иниз муъман хъайи М.И.Калининни К.Е.Ворошилов тажуб хъана амукънай. Абуру

дагъустанвийрин и зегъмет зурба Нил вацъ муътѣуъгарай Египетдин агъалийрин гъунардив гекъ-игнай”. (Тѣвар къунвай ктабдин 268-чин).

Видади Эмировахъ гъунауар гзаф хъайиди хъиз, гъайиф хъи, адаз къецил гуъз алахъай чѣулав къуватарни гзаф авай. Абурун чѣулав гъибетралди Дагъустандин лап гуъркем рухвайрикай сад неинки вичин еке ва жавабар кѣвалахривай, гъакъ уъмуърдивайни авуна. Дагъустанни ахътин хъи-кай магърум хъана... Гъа жазаирин нетижа яз, В.Эмиров 1942-йисуз рагъметдиз фена. Вучда, чи тарихда ихътин къисметар тѣмил гъалтзавач. Амма халкъди вичин хва рикѣлай алуднавач.

Стхяр тир Эмировриз талу-къарна, 2003-йисуз Ахъегъа кыле тухвай шадвилини чѣхи мярекатра иштиракдай мумкинвал чазни хъанай. Сад лагъайди, ина машгъур рухваяр дидедиз хъайи кѣвалерин цлар рикѣл хуънин плита (къул) алкъурна; абурун тѣварунихъ рай-централдин чѣхи цийи куъчей-рикай сад яна; Ахъегъ райадминистратиядин залда жемятдин чѣхи собрание эвер гана; писатель ва публицист Дж.Н.Агъмедован “Къве стхадикай повесть” ктаб чапдай акъудиз такъатар чара авуна; хейлин маса серенжемарни кыле тухванай.

Гъа чѣавузни, гуъгъуънлайни гзаф мярекатрал “Вуздин вириз” адан гъакъикъи регъбердин - Видади Эмирован тѣвар хгун истемишзавай къарарар къабулна. Амма чи гъукумдин сагъибар и месэлайривай, гъамиша хъиз, вучиз ятлани, яргъа я. Яд хъвазва гъа виряй, яд гуъза чилериз, магалриз гъа къаналдай. Гъа са вахтунда а вирни, къанални арадал гъайи касдин тѣвар вучиз ятлани къаз кланзавач. Ихътин адалатсузвилел эхир эцигдай вахт фадлай алукънава!

Стхяр тир Эмировар рикѣл хкунин межлисдал, Ахъегъа, жуван гъейранвал за ихътин цлараралди къалунаи:

*Цаварилай циф алатна,
Чилерилай йиф алатна,
Зи рикѣл гъайиф алатна,
Эмировар акурла.
Самур вацъул сел хтана,
Чи дагълариз къел хтана,
Чи кимерал эл хтана,
Эмировар акурла.
Икрамда за ихътин чилиз,
Гъар са кимиз, гъар са кѣвализ,
Кыл жезва зи гена виниз,
Эмировар акурла!
Аферин квез, азиз дустар!
Гъар са хва я са арифдар!
За мад ва мад куъ тарифда,
Эмировар акурла!..*

И кар за гилани ийизва. Тарифзава Эмироврин, дамахзава абурун гъунаррал...

Правила пожарной безопасности в медицинских учреждениях

Правила пожарной безопасности для учреждений здравоохранения являются строгими, обязательными для исполнения. От этого напрямую зависит жизнь и здоровье граждан при возникновении чрезвычайной ситуации.

Меры пожарной безопасности представляют собой комплекс действий по обеспечению и выполнению требований противопожарной безопасности. Разрабатываются данные меры в каждой конкретной медицинской организации в соответствии с действующими нормами законодательства РФ и нормативными документами по пожарной безопасности.

Знание и соблюдение правил пожарной безопасности обязательно для всех сотрудников. Общие положения предусматривают:

1. Работникам запрещено выполнять действия, способные стать причиной пожара.
2. При обнаружении возгорания следует немедленно проинформировать пожар-

ную охрану, руководителя подразделения.

3. Необходимо обеспечить безопасную эвакуацию людей.

4. По возможности рекомендуется обеспечить функционирование электрооборудование.

5. Следует осуществить попытку тушения огня с помощью специальных средств либо установок.

За несоблюдение правил пожарной безопасности сотрудники вне зависимости от занимаемой должности несут персональную ответственность согласно установленного на законодательном уровне порядка. Находящаяся противопожарная безопасность в больницах, поликлиниках, аптеках предполагает наличие установленного количества средств связи, оповещения, тушения.

Обязательно считается регулярный контроль состояния имеющегося оборудования. При обнаружении неполадок следует немедленно приступить к их устранению.

Правила предусматривают также постоянное содержание в порядке и беспрепятственном доступе путей эвакуации, незадымляемых лестничных пролетов, противопожарных дверей.

На руководителей учреждений возлагается ответственность за выполнение правил, организацию мероприятий по пожарной безопасности. От них требуется:

1. Контроль исполнения правил пожарной безопасности всеми сотрудниками.
2. Обустройство объекта в соответствии с требованиями противопожарного положения.
3. Разработка, ежегодное проведение плановых действий, способствующих улучшению уровня противопожарной безопасности.
4. Обеспечение достаточного количества памяток, инструкций для граждан, находящихся на лечении либо профилактическом отдыхе, а также посетителей.
5. Назначение посредством приказа лиц, несущих ответственность за соблюдение правил пожарной безопасности, по каждому конкретному участку.
6. Организация и официальное назначение добровольной противопожарной

бригады, комиссии по делам ПБ.

7. Обеспечение круглосуточного дежурства сотрудников на объектах постоянного нахождения людей. Минимум один раз в месяц следует контролировать несение службы охраны, проверять уровень знаний на предмет ПБ.

8. Организация мероприятий по проведению инструктажа, занятий по пожарнотехническому минимуму. При этом следует закрепить ответственных за осуществление данного вида деятельности, предусмотреть учет сотрудников, прослушавших инструктаж, обучающий материал по пожарнотехническому минимуму.

9. Проектирование планов эвакуации при пожаре. Ежегодно следует осуществлять эвакуацию по учебной тревоге.

10. Обеспечение всех объектов средствами тушения, оповещения, связи установленным образом. Повсюду следует разместить наглядные изображения, соответствующие знаки, планы эвакуации.

11. Регулярное проведение мероприятий на поддержание оборудования, средств и устройств противопожарной безопасности в исправном состоянии.

ОНД и ПР № 14

Урусатдин адетрикай суьгьбетар

Нариман ГЪАЖИЕВ,
РФ-дин журналистрин
Союздин член, зегьметдин
ветеран

(Эвел 42-44-нумрайра)

А бур ва амай хейлин гьах-тинбур тахьайтлани ина къазанмишиз мугьман-виле авайбур тир. Абурун хизанар-аялар, дачаяр, вилляяр, яхтаяр, амай вири вуч аватлани фадлай къецепатан уьлквейра динж хьанвайбур я. Долларрин депозитарни гьа Европадин банкара фадлай ава. Санкцияр себеб яз квахьиз кичъела, абурун аявал хьийиз хьфенвайбур я лугьзува. А бур хкведачиртла хьсан тир, анжах абур хкведа – мад пул къазанмиш хьийиз. Россиядини абур, шаксуз, хушвилелди къабул-ни хьийида. Вучда къван?! Адет я. Гьавилай Россиядал абурни къвезвач.

Россия парадоксрин маканни я, жуван тарихдизни гьуьрметзавач. Ам чурна терсеба къалурзавайбу-руз, ам арадал гьайибур зигиндай-ни кваз акьудиз алахьнавайбуруз кар алай манийвал гузвач. Буш гафар, файдасуз хиве кунар гзаф хьанва. Россиядин уьмуьр вич вири тарихда садрани къезилди ва я регьятди хьанач. Адан къисмет мусибатдинди (заланди) яз ги-сабзава. Залан ирс, кесиб халкъ, Дуьньядин кьве ва кьве – Ватан-дин Чехи, Граждан дьаявр хьун, миллионралди телеф хьанвай инсанар. Революция (1917-йис) ва контрреволюция (1991-йис) гьалиб хьун. 70 йисуз социализмда хьана элкьвена капитализмдиз хьфин гьеле са уьлкведин тарихдани хьанвай, я жедай кар туш. Россияда жедая. Адан аура вич сирлуди яз къалуриз алахьнавайбурни авачиз туш. **«Россией управлять не-сложно, но совершенно бессмы-сленно»** (император Александр II), **«Умом Россию не понять, арши-ном общим не измерить»** (шаир Ф.Тютчев). Екатерина Великадин девирда урусрин армиядин са фельдмаршалди (вич немец) къе-най: «Создается такое впечатление, что Россией управляют небесные силы, иначе невозможно объ-яснить ее существование». Залан къисмет хьайибурукай сад шаир М.Лермонтов ватандал ажугьлу я, себебарни ава:

**«Прощай, немытая Россия,
Страна рабов, страна господ.
И вы, мундиры голубые,**

И ты, послушный им народ».
Советрин девирдин шаир А.Блоказ Россиядин язух къвезва, адахь галаз суьгьбетзава, адан гуь-зелвилерни къейдзава:
**«Россия, нищая Россия!
Мне избы серые твои,
Твои мне песни ветровые,
Как слезы первые любви.**

**Жалеть тебя я не умею,
И крест свой бережно несю,
Какому хочешь чародею
Отдай разбойную красу...»**

Россиядиз вирида къастарзава, анжах вичи вирибуруз куьмекзава. Тарихчийри тестикъзавай делил я: Россиядихь галаз хьанвай дьаявйра (абурни тлимил туш) есирвиле гьа-тай урус аскерар къунвайбуру абур инсафсуздаказ зулумрик тергзава (чи тарихчийрив вири рекъемар гва), Россияди вичи къунвай душ-манрин аскерриз яшамиш жедай мумкинвилер гузвач, чина амукьиз клан хьайибуруз уьмуьр туькьуриз куьмекарзава, хьфиз кланибур ачух хьийизва. Саки вири дьаявйрилай къулухъ гьа икI хьанва. Имни асир-ра давам жезвай менталитетдин адет я. Вичиз къастар авурбурулай къисас къахчудай къайда ина авач.

РОССИЯ БИФУРКАЦИЯДИН СЕНГЕРДАЛ

Россиядин вилик жавабар гана кланзавай суалар пара кьва, адахъ кье ориентирар амач, идеология вичи тергнава, вуч ийидатла, нихъ галаз дуст жедатла чизмач. Россия гьиниз физватла, гьиниз фин лазим ятла малум туш. Советрин девирда гьар са пионердиз, комсомолецдиз уьлкве физвай рехъ чизвай, адахъ инанмиш тир, кье са академикди-вайни чун гьиниз физватла лугьз жезвач. Идеология авачир уьлкве руль чур хьана гьуьле цин лепей-рал алай луткведиз ухшамиш я. И жигъетдай кар къетI ийидай серен-жемар къабулун чарасуз я.

Латынь чIалай атанвай илим-дин термин ава – точка бифурка-ции. Мисал яз – са пагьливан рехъ пуд патахъ пай жезвай чкадал алай къванцин вилик кьва. Къванцел кхьенва: налево пойдешь – бога-тым будешь, направо – женатым будешь, прямо – убитым будешь. Россия гьа ихьтин чкадал ала. Хкяна кланзава. 1917-йисуз хкяна – дуьз хьанач, 1991-йисуз тикрар хьувуна – мадни пис хьана, текьена къакъатна. ГьалатIрин тарсарикай менфят къачуна кланда.

Украинада кьиле тухузвай спец-операция нубатдин имтигьан хьан-ва, и уламдилай гьалатлар тавуна элячIун еке лайихлувал я, вучиз лагьайтIа чпин вилик эцигнавай месэляяр, мурадар кьилиз акъат тавуни США, вири Европа ажугь-лу ва пехъи авунва, абур Россия гьич фикирдизни текъведай хьтин провокацийриз ракъуриз алахъда. Мукъаят хьун чарасуз я. Россиядин вилик квай бифуркациядин точка къарар къабулун истемишзавайди я, анжах а точка мягькемди туш, цIалцIамди я, гьвечIи гьалатIрини арадал гуьзет тавунвай пис нети-жар гьун мумкин я.

Россиядихъ абур дуьз ишлемишайтIа ва и кар алакьайтIа, мумкинвилер гзаф ава. Кьилинди гегьенш майданарни чилин дев-летар туш. Абурни чарасуз ятлани, руьгь сагъ, ватанперес, инсанперес Россиядин халкъ виридалайни ва-жиблу я. Ада яракьда къунвай ва гьуьрметзавай инсанпересвилин ивирар асирра лигим хьана им-тигьанрай акъатнава: къакъан ма-рифат, эдеб, мердвал, къевевайдаз куьмекиз гьазурвал, чарадан тIал жуванди хьиз къабулун, таб, фит-не тавун, масадаз зиян тагун. Западний алемда гендерный ва-ханалияр (тегьерсузвилер) ргавзай шартIара мягькемдиз михьивилин ва эдебдин даях хьун. Виридалай еке ивирар: хизан, гьуьл-паб, ая-лар ва абурун гележег, гьвечIидаз куьмекун, чIехидаз гьуьрметун тарихдин деринрай, бубайрилай атанвай дибдин кьилихар яз хуьн.

Кьилинди саксонский миллет гьамиша ви душман тирди рикел хьун, адан лукIвиле гьатнавай, марифат квахьнавай, кьиле кло-упарни иудаяр гьатнавай Евро-падикии садрани я дуст, я куьмек тежедайди чир хьун я. Европа деградацияда ава, гьикъван адан апологетриз (терефдарриз) хиве къаз кланзавачтлани, адан эхир мукьвал атанва, адахъ амайди са инерция я. Фикирдиз шикил къвез-ва: беспольный, человекоподобный яшамиш жезвай еке резервация.

Россиядихъ садрани дустар хьаначтлани, адахъ вичиз кье май-илвал авай Латиндин Америкадин, Африкадин, Азиядин ва Ближний Востокдин бязи уьлквейар мукъава авуна, абурун кьиле акъвазна цийи мировой центр, США-дилайни амайбурулай аслу тушир вичин алем, цивилизация туькьуриз жедай мумкинвал ава. Им бифур-кациядин лайихлу нетижа жедай.

Къанундал къул чIугуна

РФ-дин Президент В.Путина тамам тушир мобилизациядин сергьятра аваз эвер ганвайбурун карчивилин кIвалахар ихтибарлу ксарив вугудай ихтияррин гьакъ-индай къанундал къул чIугуна. Идакай “Новости” РИА-ди хабар гузва.

“Сад тир Россия” партиядин генсоветдин секретарь А.Турчака къейд авурвал, кардик квай къа-

нунди военный къуллугьдал алай-буруз карчивилел машгьул хьун ва я тешкилат аваз хьун къадагъа ийизва. Гьавилай мобилизация-дик акатайбур тади гьалара бизнес агалуниз мажбур жезвай. Цийи къанунди лагьайтIа, бизнесдин сагьибди СВО-да иштиракзавай муддатда адан крар вахтуналди ихтибарлу касдиз идара ийидай ихтияр гузва.

Махсус серенжемдикай

24-октябрдиз РФ-дин обо-ронадин министерстводи малума-рай делилралди, махсус серенжем кьиле тухунив эгечIайдалай инихъ Россиядин Яракьлу Къуватри Украинадин 325 самолет ва 162 вертолет, зенитный ракетайрин

383 комплекс, пилот галачиз лув гудай 2326 аппарат, 6020 танк ва дьаведин маса машинара, РСЗО-дин 874 машин, артиллериядин ва маса 3521 яракъ, военный махсус 6741 автомашин тергна.

Конкурс кьиле физва

Дагъустанда «Доброволец года» конкурсе кьиле физва. Къейд-навай республикадин конкурсда иштиракун патал РД-дин Минмо-лодежди арзаяр къабулиз башла-мишнавайдан гьакъиндай малу-марнава. Конкурсдин мурад алай аямдин обществода доброволец-стводин культура вилик тухун, во-лонтёрилин хиле общество патал метлеблу проектар ва лидерар винел акьулдун ва гьевесламишун я. Идан гьакъиндай «Дагъустан» РИА-дин сайтди хабар гузва. Ве-домстводин пресс-къуллугьдин делилралди, конкурсда РД-дин территорияда яшамиш жезвай, чпин яшарни 10 йис ва гьадалайни гзаф тир Россиядин агьалийривай иштиракиз жедая.

Кьилди къачуртIа, конкур-сдик агъадихъ галай номинацияр акатзава: квахьнавай инсанар жагъурдай ЧС хиле доброво-лец (гуьгьуьллуди), яшайишдин (социальный) доброволец, граж-данвилини ватанпересвилин тербия гудай доброволец, до-броволец-эколог, культурадин доброволец, жегьил доброволец, доброволец-медик, доброволец-насыгьатчи. Арзаяр 20-ноябрдалди агъадихъ галай адресдиз рекъе тваз жедая: **Махачкъала шегьер, М.Гьажиеван тIварунихъ галай куьче, 170, АНО «Добровольцы Дагестана».** Арзаяр электрон-ный адресдизни рекъе тваз жедая: dobro@minmol.ru.

Хьсанбурун жергеда

Дагъустанди алай йисан но-ябрдин сувариз талукъ яз санато-рийрин машгурвилин рекъай Ке-ферпатан Кавказдин федеральный округда (СКФО) 2-чка къуна. Ихъ-тин делилар «Санатории-России. рф» тIвар алай бронированиедин порталди гьизва. Ада 2022-йисан ноябрдин суварик ял ягъун патал машгурвилин рекъай Россиядин регионрин рейтинг туькьурна. Порталдин делилралди, ноябрдин суварин йикъара санаторийрин машгурвилин рекъай Кеферпатан Кавказдин федеральный округа сифтегьан пудан жергедик алай

йисуз Ставрополье, Дагъустан ва Кабардино-Балкария акатнава.

Къейдзавайвал, республикада суткада кьве касди ял ягъуниз серфзавай пулдин къадарди юкь-ван гьисабдалди 10,5 агъзур манат тешкилна. Идак яшамиш хьун, тIуьнар авун ва сагъламардай про-цедураяр акатзава. Гекьигун патал: ноябрдин суварин йикъара Сочи-дин санаторийрани курортра ял ягъун суткада кьве касдиз юкьван гьисабдалди 11 агъзур манатдай акъваззава, Ставрополдин крайда – 11,4 агъзур манатдай, Башкор-тостанда – 8,2 агъзур манатдай.

2023-ЙИСАН I-ПАЙ ПАТАЛ

«ЦИЙИ ДУЬНЯ» ГАЗЕТ КХЬИЗ БАШЛАМИШНАВА

Ругуд варз патал почтадай газет кхьинин къимет 285,84 манат я. Редакциядай ва я киоскдай квевай чи газет 200 манатдай кхьиз жедая. Играми районэгьлияр! Чна квез хайи «Цийи дуьня» кхьиниз эверзава. Чи реквизитар: ИНН - 0504007157, КПП - 050401001, Р/СЧЕТ - 4070181700001000026, Л/СЧЕТ - 2003Ш29490 БИК - 048209001

ДЕЙСТВИЯ НАСЕЛЕНИЯ ПРИ УГРОЗЕ ТЕРАКТА

Цийи дуьня

(Новый мир)

Учредитель:

Администрация

Ахтынского района

Республики Дагестан

Главный редактор

Д.Ш.ШЕРИФАЛИЕВ

Газета перерегистрирована Управлением федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по РД 22 января 2019 г. Регистрационный номер ПИ № ТУ 05-00401.

Позиция редакции может не совпадать с точкой зрения авторов, которые несут ответственность за достоверность и объективность предоставленных для публикации материалов. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. При перепечатке ссылка на «Новый мир» обязательна.

Адрес редакции и издателя:
**368730, РД, Ахтынский район,
с. Ахты, ул.Герейханова, д.33.**

Телефон главного редактора
8(988)-654-59-49

Электронная почта газеты:
newworld1928@mail.ru

ИНДЕКС 63312

Газета «Новый мир» отпечатана в ООО «Типография-М» по адресу: г.Дербент, ул.С.Курбанова, 25. Электронная версия газеты на сайте www.akhty.ru

По вопросам качества печати обращаться в типографию ООО «Типография-М»

Время подписания в печать по графику 14.00. Подписано в печать 14:00

Газета выходит 52 раза в год.

Тираж 1500 экз.

Заказ №